

Energiearmoede

Thema 3:

**Samenwerken
tussen fysiek en
sociaal domein**

De samenwerking tussen het fysiek en sociaal domein blijkt in de praktijk voor veel gemeenten uitdagend. Tegelijkertijd is deze samenwerking essentieel voor een effectieve aanpak van energiearmoede. Hoe geef je deze samenwerking op een goede manier vorm? We schetsen de noodzaak om samen te werken, de meest voorkomende uitdagingen en concrete tips om hiermee om te gaan.

Redenen om samen te werken

Er zijn verschillende redenen waarom samenwerking tussen het fysiek en sociaal domein loont. Hieronder lichten we de belangrijkste redenen toe:

Randvoorwaardelijk voor succesvolle interventies. Het sociaal domein heeft het fysiek domein nodig als het gaat over het verlagen van de energierekening en daarmee het tegengaan van armoede. Wanneer een inwoner in armoede verkeert door een woning die slecht geïsoleerd is en daardoor een hoge energierekening heeft, zijn interventies tegen armoede beperkt effectief. De woning moet eerst worden verduurzaamd. Andersom kunnen collega's binnen het fysiek domein interventies bedenken om energiearmoede tegen te gaan. Zolang zij de doelgroep niet in beeld hebben of niet

met hen in contact komen, behalen zij echter geen resultaat. Het sociaal domein heeft zicht op welke inwoners gebruik maken van miniregelingen of wie te maken heeft met schuldenproblematiek. Ook kunnen collega's uit het sociaal domein energiearmoede constateren wanneer ze bij inwoners thuiskomen. Zo zijn zij in staat om de doelgroep in energiearmoede in kaart te brengen. Daar komt bij dat collega's van het sociaal domein vaak al een ingang hebben bij de doelgroep in energiearmoede; ze hebben al een vertrouwensband. Dit zorgt ervoor dat je als gemeente een ingang hebt om met inwoners in contact te komen én dat inwoners eerder geneigd zijn om hulp en ondersteuning aan te nemen. Samenwerking tussen de 2 domeinen helpt dus om interventies gericht op energie én armoede succesvol te maken.

Voorbeeld: in een gemeente ontdekten collega's uit het fysiek domein door samenwerking met het sociaal domein dat bewoners onder bewind vaker de post niet openen, behalve als het gaat om directe betalingen. Dit leidde ertoe dat het fysiek domein nu vooraf bij bewindvoerders aangeeft wanneer post over energiebesparing wordt verstuurd.

Efficiëntie en effectiviteit. Aangezien het sociaal domein vaak al achter de voordeur komt bij inwoners in energiearmoede, zou het inefficiënt zijn als collega's van het fysiek domein dit wiel opnieuw moeten uitvinden. Andersom: aangezien het fysiek domein ervaring heeft met interventies die de energierekening verlagen, zou het inefficiënt zijn als collega's van het sociaal domein dit zelf gaan uitzoeken. Door samen te werken kunnen de domeinen van elkaar leren en samen tot een efficiënte en effectieve aanpak van energiearmoede komen.

Helderheid voor de inwoner. Samenwerking tussen het fysiek en sociaal domein zorgt ervoor dat er meer afstemming is tussen de domeinen. Hierdoor spreekt de gemeente naar de inwoner met één mond en kan de gemeente werken met één aanspreekpunt voor

de inwoner. Bijvoorbeeld wanneer een collega uit het sociaal domein die over de vloer komt bij een gezin tips deelt over duurzaamheid in plaats van dat een 'nieuwe' collega vanuit het fysiek domein dit doet.

Uitdagingen in de samenwerking

Veel van de uitdagingen in de samenwerking tussen het fysiek en het sociaal domein vinden hun grondslag in de verschillende werking van de twee domeinen. Bewustzijn over deze verschillen is vaak een eerste stap om hiermee om te gaan.

Let op: onderstaande uitdagingen zijn generalistisch geformuleerd; niet iedereen zal zich in het geschetste beeld herkennen. Toch helpt dit beeld om bepaalde dynamieken bloot te leggen, die voor spanning in de samenwerking kunnen zorgen.

De uitdagingen die wij zien:

Schaarste in tijd en capaciteit. Binnen zowel het fysiek als het sociaal domein zien we schaarste in tijd en capaciteit. Dit zorgt ervoor dat het moeilijker is voor medewerkers om uit de waan van de dag te stappen. Terwijl

het vormgeven van een goede samenwerking in eerste instantie juist vraagt om een tijds-investering en het daadwerkelijk ook willen en kunnen.

Verskillende opdrachten en opdrachtgevers.

Collega's vanuit het fysiek en sociaal domein hebben vaak een andere opdracht en een andere ambtelijke en bestuurlijke opdrachtgever. Het verschilt vaak of en hoe energiearmoede onderdeel is van deze opdracht. Dit kan voor verschil in prioriteit van het vraagstuk zorgen, en daarmee voor verschil in beschikbare tijd en capaciteit. Immers: wanneer vanuit schaarste keuzes gemaakt moeten worden, zet je eerder in op de thema's waarvan jouw opdrachtgever vraagt om over te rapporteren.

Verskil in focus: inhoudsgedreven versus relatiegedreven.

Over het algemeen zien we een verschil in focus van mensen die binnen het fysiek of sociaal domein werken. Mensen die werken in het fysiek domein hebben vaak een studieachtergrond die meer ruimtelijk, financieel, economisch en technisch van aard is. Mensen die werken in het sociaal domein hebben vaker een maatschappelijke studie als achtergrond, gericht op de psychologie, sociologie en het gedrag van mensen. De verschillende focus kan ook zorgen voor verschillende per-

spectieven op het vraagstuk energiearmoede: is het vooral een armoedeprobleem of vooral een energieprobleem? Of op de mogelijke oplossingsrichtingen, bijvoorbeeld interventies gericht op verduurzamen van woningen versus interventies gericht op gedrag.

Taalbarrière. Bovenstaande verschillen leiden ook vaak tot het gebruik van andere taal en afkortingen. Dit zorgt ervoor dat collega's vanuit verschillende domeinen elkaar niet helemaal verstaan. Dat kan zowel gaan over de lading van bepaalde woorden als de letterlijke betekenis. Denk bijvoorbeeld aan het woord 'voorziening'. In het sociaal domein verwijst een 'voorziening' vaak naar diensten of hulp, in het fysiek domein heeft een 'voorziening' betrekking op concrete objecten zoals een zwembad, winkel of brug. Verschil in taal kan leiden tot miscommunicatie en het gevoel van onbegrip; beide dragen niet bij aan een prettige samenwerking.

Verskil in hartslag: lange processen versus het oplossen van acute problemen.

Waar processen en interventies in het fysiek domein vaak gericht zijn op de lange termijn en jaren duren, zien we dat het sociaal domein op de problemen van inwoners in het nu gericht is. Vanuit het fysiek domein richt men zich op

het verduurzamen van woningen, een proces van de lange adem. Het sociaal domein richt haar interventies daarentegen op het oplossen van acute problemen: het feit dat mensen hun rekening nú niet kunnen betalen. Dit maakt het afstemmen van interventies over en weer ingewikkeld.

Tips om hiermee om te gaan

Hieronder schetsen we een aantal concrete tips om met deze uitdagingen om te gaan. Deze interventies staan niet op zichzelf, maar hangen met elkaar samen. Effectieve samenwerking vraagt om het organiseren van de juiste randvoorwaarden én om samen in gesprek te gaan over de samenwerking én om inhoudelijk op elkaar afstemmen:

Kijk meervoudig naar energiearmoede. De expertise van beide domeinen hebben hun eigen waarde. Echter, wanneer deze perspectieven gecombineerd worden ontstaat er synergie. Dat vraagt allereerst om het bekijken van de opgave vanuit de verschillende perspectieven en het uitwisselen van perspectieven: hoe kijkt de andere collega aan tegen het vraagstuk energiearmoede? En welke mogelijke oplossingsrichtingen ziet diegene? Daag elkaar vervolgens uit om uit het eigen perspectief te stappen en gezamenlijk vanuit beiden of meer-

dere aanwezige perspectieven te redeneren. Dit helpt om het perspectief van de ander mee te nemen in het eigen werk: welke kansen zie je in jouw dagelijkse werk vanuit het perspectief van je collega?

Voorbeeld: wanneer een collega vanuit het sociaal domein bij een inwoner over de vloer komt, ziet diegene dan kansen om ook energiebesparing te introduceren? En andersom: als een energiebesparingsadviseur bij een inwoner is en merkt dat er meer aan de hand is, schakelt diegene dan een collega van het sociaal domein in om verder te helpen?

Organiseer een gezamenlijke opdracht vanuit beide domeinen, zowel op ambtelijk en bestuurlijk niveau, voor het tegengaan van energiearmoede. Een gezamenlijke opdracht zorgt voor dezelfde prioriteit van het vraagstuk en daarmee capaciteit, tijd en middelen vanuit beide domeinen. Verbind de bestuurlijk opdrachtgevers vanuit het thema armoede en de energietransitie en neem hen mee in de urgentie van het vraagstuk (zie hoofdstuk 1). Zorg vervolgens voor een gezamenlijk geformuleerde opdracht, inclusief gezamenlijke doelen. Deze

opdracht kan op zichzelf staan, maar kan ook onderdeel worden van bestaande opdrachten. Bijvoorbeeld voor het tegengaan van armoede of het realiseren van de energietransitie).

Ga actief in gesprek over de onderlinge samenwerking.

De verschillen tussen de domeinen kunnen ertoe leiden dat er verschillende behoeften bestaan in samenwerking (zie 'Uitdagingen'). Het helpt om hierover in gesprek te gaan. Wat heeft iedereen nodig om fijn samen te werken? Neem hier tijd voor: zorg ervoor dat iedereen aan het woord komt en dat alle behoeften en perspectieven op tafel komen. Vertaal deze behoeften naar concrete samenwerkingsafspraken, bijvoorbeeld over de invulling van werkoverleggen. Evalueer regelmatig hoe de samenwerking verloopt.

Tip: soms kan het helpen om de eerste sessie van een samenwerking op een externe locatie te houden. Als je merkt dat dit een lastig gesprek is, kan het helpen om dit gesprek te laten begeleiden door een procesbegeleider van buiten de samenwerking.

Tip: wanneer je samenwerkt vanuit verschillende vakgebieden is het extra belangrijk om je ervan bewust te zijn dat iedereen dingen vanuit diens eigen perspectief en referentiekader hoort. Het is daarom extra belangrijk om actief te luisteren en door te vragen. Vraag regelmatig: wat bedoel je daarmee? Wat betekent dat? Hoe ziet dat er in praktijk concreet uit? Wees nieuwsgierig!

Integreer korte- en langetermijninterventies.

Energiearmoede verminderen bereik je door het verduurzamen van woningen én door te zorgen dat mensen hun energierekening in het hier en nu kunnen betalen. Richt je interventies daarom eerst op de korte termijn, door het bieden van een energietoeslag of het plakken van radiatorfolie en tochtstrips. En ook op de middellange en lange termijn, door het bieden van educatie over duurzaam gedrag of het isoleren van woningen. Het kan zijn dat je vanuit het fysiek domein werkt aan de langetermijnoplossing van verduurzaming van woningen. Dan is het goed om jezelf de vraag te stellen: wat betekent deze interventie nú voor de inwoner in energiearmoede en is er iets aanvullends nodig? Het kan ook zijn dat je

vanuit het sociaal domein werkt aan de vraag hoe je voor de inwoner die nu in armoede leeft op korte termijn een oplossing kan bieden. Stel jezelf dan de vraag wat ervoor nodig is om een langetermijnoplossing voor deze inwoner te creëren, zodat deze in de toekomst geen energiearmoede meer kent.

Creëer gemeenschappelijke beelden van de opgave, ervaringen en taal. Om verschillen tussen de domeinen te overbruggen, helpt het om samen op te trekken en in gesprek te gaan met elkaar. Bijvoorbeeld door gezamenlijk naar een congres over energiearmoede te gaan, een

werkbezoek te organiseren of een spreker uit te nodigen voor collega's uit het sociaal én fysiek domein.

Geef samenwerking vorm langs de lijn van de praktijk. Om tot tastbare resultaten te komen, helpt het om in de samenwerking te focussen op specifieke casuïstiek en de dagelijkse praktijk. Het is goed om regelmatig medewerkers uit beide domeinen in dezelfde wijk samen te brengen. Zo kunnen ze ervaringen delen, informatie over beschikbare regelingen uitwisselen en gezamenlijke kansen voor hulp identificeren.

NPLW Nationaal
Programma
Lokale Warmtetransitie

Deze handreiking is in opdracht van het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) opgesteld door Hiemstra & De Vries op basis van de huidige stand van zaken. Aangezien ontwikkelingen op dit vlak snel gaan staan we open voor verbeter suggesties en nieuwe ideeën. Deze kan je sturen naar: nplw.helpdesk@rvo.nl